

Дејан Илић

ДЕСЕТ ФРАГМЕНАТА О ПОЕЗИЈИ

Песма је слика и тежи да буде „фантазија”, у грчком значењу ове речи, као *појављивање, присусићивовање у свету*. Перцепција и кретање основни су вектори овако схваћене артикулације простора. Личним избором путање, описијући властиту *ружу лушања*, субјекат настоји да присвоји простор, ступајући у контакт с другим.

„Треба бити присутан у слици у тренутку слике” (Башлар). Кад нам је добро, то је зато што смо заиста у простору, што осећамо како нас он обавија, милује, штити као утерус (без фројдистичких конотација).

Интимизација простора један је од начина његовог мапирања, а сама другост долази уједно из садашњости и прошлости. Места „стварног” путовања постају повлашћена места поезије, врста поетских *хешерошоија*. Лично и субјективно уписују се у опште и историјско, при чему се прошлост субјективизује, а време спацијализује, постајући функција простора.

*

Наличје кретања јесте застајање, не и стајање. Застајање подразумева прекид путовања и привремено „настањивање”, покрете детериторијализације прате фигуре ретериторијализације. Али линије бега ни тада не мирују, само је *привремено* добро, свако становање треба подривати, укореењивање осујећивати. Тек онда, у том несталном, мобилном простору настају поетске слике. *Нека чудна шрајношћ дома као друга сшрана привременоџ боравка.*

*

Путовање је вид странствовања, то је становање-у-путу, путовати се може и са кућом на леђима као што то чини пуж (и када путује, код куће је, *chez soi*) – савршено јединство становања и путовања. Кампери, куће на точковима. Место застајања: камперплац.

*

Кад се крећемо, ми производимо знакове, ступамо у контакт с простором, не да бисмо нешто пренели у виду „извештаја”, него да бисмо створили поетски ефекат у топографском систему. Ми не „извештавамо” никога ни о чему, наша „топоанализа” израђа другости, наша „дромоанализа” разноси нашу жељу дилем предела кроз које пролазимо. Ми пролазимо, ми се мењамо, ми се подмлађујемо. Ми тражимо *места*, у сенци „реалног времена”, и на рушевинама постисторије, ми подижемо мале храмове, тамо где се невидљиво прозира у видљивом, где настаје поетска слика света. Тако гледано, хетеротопија, да, али је и *χώρα*, свака песма настала на путу.

*

Субјекат се преображава у непосредном односу с простором, конституише и разлаже у кретању, он је нека пулсирајућа структура, (тело, мисао, емотивност), и у тој критичној и уској зони између тела и простора, настаје песничка реч, која се, као таква, увек догађа на неком месту. Поезија је ствар *шопологије*, а не *шემіоралности*, не одвија се у времену, него у тренутности једног места, која је прекид времена. Песничка реч увек настаје „сада” и „у овом часу”, у блиставом разрешењу презента. Ефекат *иманенције*.

*

Субјекат је тело и око она путу, он познаје само вечну садашњост и не мари за темпоралне перипетије. Кад би време пробило и преплавило простор, стали бисмо, престали да (поетски) путујемо. Као основне фигуре ове реторике пролажења указују се *синеџдоха* и *асиндејшон*, замена целине делом, јукстапонирање, слободно низање и уланчавање призора. Субјекат се отвара за простор и у том узајамном прожимању настаје песма.

*

Паркиралишта, одморишта, аутогрилови, па и сасвим случајно изабрана места, крај путева, незаобилазни су део путовања. Нигде као на таквим местима свет се не указује тако страни и присно у исто време, *дух мести* овде се поклапа с *духом предаха*. То су резонантна места, субјекат је потпуно ослобођен времена, између пређеног пута и наставка путовања, само је тачка у простору, али његова битна тачка, која одјекује.

*

Ми поезијом не откривамо „ствари” ни њихов „дах”, ничег нема *иза* ствари или у њима, ни суштина, ни идентитета које би требало „откривати”. Ствари би евентуално могле бити уоквирене *чистицима*, својим линијама бега, својим ефектима иманенције. Чистина би била нешто *око* ствари, али стварније од самих ствари, њихова аура, фон, њихов крај који је и почетак, вечна потенцијалност промене, која је ту, стварно ту, у повлашћеном простору путовања.

*

Писање поезије умеће је чекања, поштовања и одгонетања властитог тела. Пре него што напишем песму, ништа ме не *надахњује*, ништа не улази у мене (можда је простор прошао кроз мене, али ја то још увек не знам, не пишем на путу). Напротив, ја чекам, чекам подстицај да *издахнем* нешто што није постојало (или барем ја не знам да је постојало) у скривеном виду пре изрицања, већ се јавља као чиста евиденција, наједном и потпуно. Као кад се осети бол, или пријатност у телу, тако се јавља и жеља за писањем. Писање је ефекат, без (видљивог) узрока. Писање је интелигенција тела.

*

Свако возило имплицира посебну перцепцију и естетику пролажења, авиони нас, кроз облаке, воде од једног аеродрома до другог, возови нас возе по земљи, увек истом фиксираном трасом, од станице до станице. Али кад се возимо аутомобилом, ми бирамо места поласка и доласка, застајања и предаха, скрећемо, заобилазимо, поетски интервенишемо у простору да бисмо га присније усвојили, аутомобил нам помаже да „заљубљеније радозналом руком, с финијом прецизношћу, осетимо истинску геометрију, ту лепу меру земље” (Пруст).

Свет и поглед

Кад изађеш из кола на неком узвишењу,
на окуци, тек пробуђена и ошамућена,
а испод, кроз доле, у дубини, толико далеко
да ти се заврти у глави, клисура и река,
вероватно бистра и пуна камења и живота,
само одатле то не можеш да видиш,
и подигнеш поглед, и у висини угледаш,
кроз горе, ведро небо и сунце, понеки облак,
и мало ниже, наднесене стене и четинаре,
вододерине што одасвуд као тушеви прште,
и блистају, питаш се, понекад, где и како
стоји, како *све ово* уопште негде стане,
да можемо да га видимо.

Sky Blue Sky

За сада, довољно је што се трака
одвија, и друга нам возила долазе
у сусрет, плаво небо изнад нас и мисао
у нама, да ћемо стићи куда смо пошли.
Попутнина, сендвичи у фрижидеру
пртљага, пар лименки за освежење,
на неком одморишту, с погледом
или без њега. Довољно је што нас нико
ништа не пита, и предели одмичу,
и што се имена градова на дисплеју
поклапају са градовима кроз
које пролазимо. Толико, јер се више
и не тражи, свака би додатна
подударност била
још један удес на путу.

у иланинама Пелопонеза

Ниси могла да верујеш да су то овце,
вунени јастуци и јоргани, наједном свуда
око нас. Отварала си очи и ускакала у таласе
руна који су нас запљускивали са свих
страна, наред пута. Кроз прозор, на задњем
седишту аута, дотицала си сан из којег си
управо излазила. Настављали смо даље,
брзином овчјег корака оваца које су скакутале
у групицама и лупкале се главама. Чак је и
саучеснички осмех свештеника („шта да им
радим”), у избледелој мантији и са штапом,
зајапуреног и подбулог у лицу, био део
ових још увек живих раса.

Мисџра, априла 2013.

Хвала вам, госпођо Кристина,
на пространом салону старе куће
у којем смо спавали, на воћњаку
поморанци у цвату, и на оним зрелим
већ попадалим плодовима пуним
сока. Хвала на доручку,
служеном у вашој башти,
на мармелади од ваших дуња,
овчјем млеку, маслинама и мирису
свег тог биља по безбројним
саксијама, што је говорило својим
далеким зачинским језицима,
на старој пикап тојоти, паркираној
усред вашег медитеранског раја.
На погледу који се с балкона
ваше старе куће пружао ка долини
где су некада живели они који
умеше да штеде реч и цене дело,
с друге стране, ка брдима
по којима још увек тумарају
сабласти Палеолога. И, посебно,
хвала на ћуку што се тако гласно чуо
из околних шума, чак и када би прозори

били затворени. На његовом гласу,
који ме је, као у мојим крајевима,
нежно полагао у сан.

Боје путовања

Стали смо ту, не да предахнемо,
него да купимо поморанџе и јагоде.
Пробудимо продавца опруженог и заспалог
у својој колиби. Наранџасто и црвено,
боје су овог нашег путовања, можда једина
ствар коју ћу једнога дана памтити.
Не бело врхова, ни зелено брежуљака,
нارانџасто и црвено, у вашим рукама,
булке што промичу брже од пута.

на Коринџском каналу

Ништа нам нисте оставили, али вас
и данас памтимо. *Александар, Филипов син*
и Грци без Лакедемоњана. Шапа Пелопонеза
ваша је отаџбина на чијим сте канџама
оштрили своје канџе. На овој сте превлаци
дизали видљиве и невидљиве зидове,
затварали се у себе, ограђивали од света
и кад сте наизглед били у њему. Киклопски
градитељи заустављени у развоју,
Пелопонезани. Убице и ратници, овај је канал
можда једино ваше дело које нам остављате,
јер вековима после вас, ово ипак
прокопасте ви, *Лакедемоњани*
без *Лакедемоњана*.

Велика музика

Аџина, јануара 2015.

Поморанџе на дрвећу, лимунови
светлуцају из крошања, птице певачице
овде су и певају, све зелено и плаво

и бело, да ли сам то заслужио?
Док ходам улицама чини ми се
да је свака ствар тако стварна, стварнија
од стварног, али не надстварна, само ту,
заиста ту, лепа идеја у свом лепом
облику под зимским светлом. Да ли сам
то заслужио? Ја, варварин, који долази
из облачних и сивих крајева
којима су богови
одавно окренули леђа.

У светло сам дошао, како да се из светла
вратим кући?

Καλό Πάσχα, тако почиње дан, глас
непознате бакице, испред куће, пре
још једне од стотину шетњи, црвено је
јаје у сунчаном јутру. Ускрс, утолина, град
ћути. Капије манастира полако се отварају
да пре дванаест приме своје вернике.
На улицама никог. Три човека испод три
маслине окрећу јагње на ражњу. Ово је руб
града, ово је брдо града, где се лакше
дише. Све је спремно за крај поста. На
улицама никог. Само ми лутамо,
искорењени, слободни, одморни, ми
и мачке, дуго тражимо ресторан
који ради, тражимо и налазимо. На малом
тргу, више бифе, испод три платана,
али с великом баштом. И седамо
и не једемо. Гледамо само. Празник је,
те грчка породица за столом поред нас
и Американка, што седи сама, и други још,
тихи и ретки гости, сви помало светлимо,
у овом прекрасном дану.

Кампо, 8

Валерију Маџрелију

Волим тргове на којима се нико
не зауставља, који постоје тек тако,
да раставе зграде, да би четврт
могла да дише. Волим тргове
чији су једини посетиоци птице,
врапци и голубови, обичне
тргове са мачкама. Где не можете
сести, јер нема ни клупа, ни степеника,
ни кафеа, ни ресторана. Опустеле
заравни, напуштена дворишта,
остављена себи, ничији дом.
Само станице на пешачким
стазама, потврда да сте
на добром правцу.

Мали тргови али велике вешернице
тишине, препуштене сунцу и ваздуху,
где се рубље благо повија на ветру.

Кампо, 11

*Ја сам их, и сам дејшињаси,
йуно сакуйио...*

Ј. В. Гете

А овде се излази на отворено
море, које тако добро познајеш,
али с његове друге стране. Још један
пашњак, за галобове и корморане,
утрина од воде, и нигде краја
где год се окренеш.

Дрвене кућице на плажи, сада,
ван сезоне, избеглички су логори
чији су станари депортовани другде.
Само усамљени парови шетају
дуж линије воде.

Ни трага од славе овог места, нико
не умире у зноју, од лепоте и колере,
нико о томе
не снима филмове.

Може ли се видети ово место,
има ли ту места за нас?

Шкољке, потпуно другачије од наших,
с оне стране мора, за тебе су драгуљи
које радосно скупљаш.

Колика ти је кеса, чудо, и већ је крцата,
узми колико желиш, одавде, понеси
са собом, слободно и похлепно,
све те боје и шаре, њихове спирале,
све је то твоје.

И ово је трг, скакућемо по песку,
пре но што поново узлетимо.

Ловци на снегу

по Бројзелу

Враћамо се из лова заједно
са нашим псима. Гладни смо и
уморни и хладно нам је, као и њима.
Али село је ту, одмах у долини,
чекају нас наше жене и деца,
заложене ватре. Ништа не доносимо,
лисицу једну, као бедну накнаду,
био је то пут у празно, шипчење
кроз снег, узалудно, шта ћемо рећи?
Није нам био дан, или није био
дан уопште, него све време ледени
сутон, покривена земља без краја
и игде икога. Понеки траг у снегу,
животиња које су се на време
склонили. Хладан ветар у лице,
лице оскудице, хладно иње

по иглицима, тескобе.
Ишли смо, вратили се
прохођени.

по Еџону Шилеу

А тела су наставила да се распадају,
и распадају се и данас, овде су ухваћена
на почетку суноврата,
између тескобе и еротике, увијена,
испреплетана, у страху, непотпуна,
гола или огољена до мяса или
у грчу, набрекла од жудње, ласцивна,
податна, и уједно измучена, похабана,
крвава, одерана до костију. Велики Рат
завршавао се Великом Пандемијом
која ће однети и њега, тело
његове жене и њиховог
нерођеног детета, породицу
у настајању. Почињао је најкраћи век,
и све је било спремно за нови
пројекат: тело атомизовано,
генетизовано, форматизовано
и потом избачено
у сајберспејс.

Вагнерова црква

Осећај, антички, иако је реч
само о стотинак година, црква
Ота Вагнера надомак Беча, висока
на брду, окружена боровима, усамљена,
блистава. Удаљена звезда сецесије,
сада још и реновирана, очишћена
као да је пала из дубина времена
у данашњи дан. Испод је Штајнхоф,
психијатријска клиника и парк
и сећање на седам стотина деце
уморене еутаназијом током
Другог светског рата. Вртоглавица

уметности, лудила и злочина,
као да пуца нека брана,
ограда која штити од амбиса.

у Ахену

Музеј и катедрала су затворени, раде
само до четири; дакле, нећемо видети
трон првог европског краља, ни његових
тридесет наследника. Средиште разорено,
попуњено новим зградама, чистим
и безначајним,

све је очишћено од свега.

По тргу распоређене
велике розе столице високих
наслона налик трону, инсталација
на отвореном.

Пролазе туристи, понеко застане,
седне, укочи лице, затражи
да га сликају.

Само у једној као краљ седи бескућник и спава.

На паркингу

Било је то давно, али остаје
у сећању, као трн, заборављени
гелер у телу, шрапнел. На улицама
острвца-месташца, у лагуни познатог
града, предлог да уђемо у радњу
с лустерима од чувеног стакла.
*Боље да не улазимо, јер ће нас
испрашијати*, али ме ниси
слушала. И док разгледамо
лампе од којих је свака
скупља од целог нашег боравка
овде, и ти гледаш све то као у неком

чуду, стакалца, витраже, боје, фигуре,
долази он, кицош с танким устима:
да ли вам нешто треба, не, не,
само гледамо, а кад нам ускоро
то као претњу и понови, с танким
устима, танким очима, светлуцавим
шиљатим ципелама, кренемо полако
ка излазу, с бодежом богаташа
у срцу, срчком њиховом
под босим стопалима.

После целог дана аутопутева
и градова, ширина неба, ширина
равнице, окце си, мена, угао
у простору. Кампери се туширају,
спремају за спавање, они лежу
и устају рано па педалају, губе се
у измаглицама, крај каналâ. Ово је
земља вожње, ништа не стоји,
пулсирају полдери који су некада
били вода. Све се креће и изражава
добру идеју Бога, која није стајање.
Ја гледам, пратим сваку промену
у равници, како небо расте
или се враћа у траву. Чапље се
дижу у ваздух, одлећу, потом
и на њих пада мрак.

Ваше је небо потпуно различито
од мог, код нас, кад се намршти, одмах
падне киша, овде данима гледамо спектакл
облака, а породи се тек понека кап. Тако је
у августу, других месеци, вероватно је
нешто другачије. Али ја памтим ово
и за мене је то право стање ствари.
Исто је то небо као и на сликама

ваших мајстора, чисто и разбокорено,
перје, амбиси, дубине, перспективе.
Они су сликали оно што су видели,
стварно је било стварно, небо је било
небо и изражавало је једногласност
света. Исто ово које и ми гледамо,
или није баш тако?

по Едмонду де Амичису

Тада је тишина вероватно била већа,
и хроптале су ветрењаче у мраку,
шкрипала су њихова дрвена крила,
када би млинар ушао унутра и упалио
светло, био би то догађај, блеснули би
циновски анђели у ноћи. Живот је
био ту, свакодневан, стваран и потом
осликан, путовало се од места до места,
по равницама које су, као и данас,
оцртавали редови јова и липа,
зној, уложени рад, и ко је у сумрак
гледао ка хоризонту, сигурно је
видео Самоћу,

*нишња да се дигне,
нишња да проијадне.*

Где се Рајна распрскава и један
њен рукавац пролази, баш овде,
у шумарку, између равнице
и канала, на насипском
путу, између два руба, на малом
простору, у бившој штали
претвореној у пансион, у стану
прозрачном, комфорном,
који је имао и дрвени лофт
с овалним прозором што сваког

јутра урамљује другу слику
равнице, другу овцу или краву,
подигли смо себи привремени
дом. Десет дана довољно је
да се небо утисне у поглед,
десет дана, да се разгори
кућна ватра.

Зимски пејзаж са клизачима

по Хендрику Аверкамју

Можда је само глувонеми
из Кампена могао да види ту радост
и представи је тако. Анегдоте, падови,
пируете „малог леденог доба”
за њега су били велики знакови
једног златног века. На леду, живот,
који је само видео, који је стварно видео,
јер о њему ништа није могао да каже,
није могао да чује, на залеђеним рекама
на залеђеним каналима.
Био је то плес под заустављеним
и бледим зимским небом
по којем су прозебле птице летеле,
одузети гласове, одузети жуборе,
покрити снегом и ледом, укочити све
да би свет заиграо.
И села су се клизала,
а он је сликао.

Grosse Fuge

Столеће чији је крај
већ на почетку ишчезао,
лош сусрет простора и времена,
простор-време чији је исход
ипак само реално време
и опустели простор, те се возимо
данас аутопутевима без краја,
од петље до петље, укључујемо се,
искључујемо, мењамо траке, војени
возимо, претицани претичемо
учествујемо у овој филхармонији
бега, у овој бежанији света,
да бисмо из ливада
напокон стигли до мора,
повезали простор.